

A háztartások fogyasztásának színvonala és szerkezete

A lakosság jövedelemvárásai, szubjektív megélhetési költségek

2009-ben a megkérdezett háztartások a folyamatos megélhetéshez átlagosan havi 110 ezer Ft egy főre eső jövedelmet társítottak, a nagyon szűkös létezésnek az összegnek valamivel több mint felét, a nagyon jó megélhetéshez pedig közel kétszeresét. A szükségesnek vélt összeg nagysága jelentősen függött a háztartások tényleges jövedelmi helyzetétől. Az alsó jövedelmi tizedben élők az átlagos megélhetéshez az országos átlag mindössze 4/5-ét, a legmagasabb jövedelemmel rendelkezők ennek majd másfélszeresét tartották szükségesnek. A két szélsőérték közötti jövedelmkülönbséget hasonlóan ítélték meg a különböző anyagi helyzetű háztartások: a nagyon jó és a nagyon szűkös megélhetési szinthez szükségesnek tartott egy főre jutó összegek között kb. három és félszeres egyenlőtlenség mutatkozott. Az elmúlt évek során a vélemények e téren meglehetősen stabilak.

1. tábla

A különböző megélhetési szinthez szükséges egy főre jutó havi összegek néhány jövedelmi tizedben, 2009

Megnevezés	1. tized	5. tized	10. tized	Összesen
Nagyon szűkös	35	55	95	63
Szűkös	48	72	122	82
Átlagos	67	97	161	110
Jó	93	134	225	152
Nagyon jó	132	189	327	215

(ezer Ft/hó/fő)

A fogyasztási kiadások színvonala és szerkezete

A gazdasági válság átalakította a magyar háztartások fogyasztási szokásait, akik tartalékaik felélése után kényszerű fogyasztás-visszafogással reagáltak az őket ért sokkra. A munkanélküliség nőtt, a háztartások eladósodottságának mértéke és a napi megélhetés kiadásai megugrottak. A lakosság alacsony megtakarítási hajlandósága, illetve képességének hiánya azt eredményezte, hogy jelentősen lecsökkent, szerényebb jövedelmi pozícióban pedig annulálódott a szabadon elkölthető jövedelem, mindezek pedig a fogyasztás nagyságára, annak szerkezetére is kihatással voltak.

A KSH háztartási költségvetési és életkörülmény adatfelvétele szerint a lakosság összes fogyasztási kiadásának egy főre jutó évi, átlagos értéke 2009-ben 748 ezer Ft-ot tett ki, amely reálértéken 4,3%-os visszaesést jelentett az előző évhez képest.

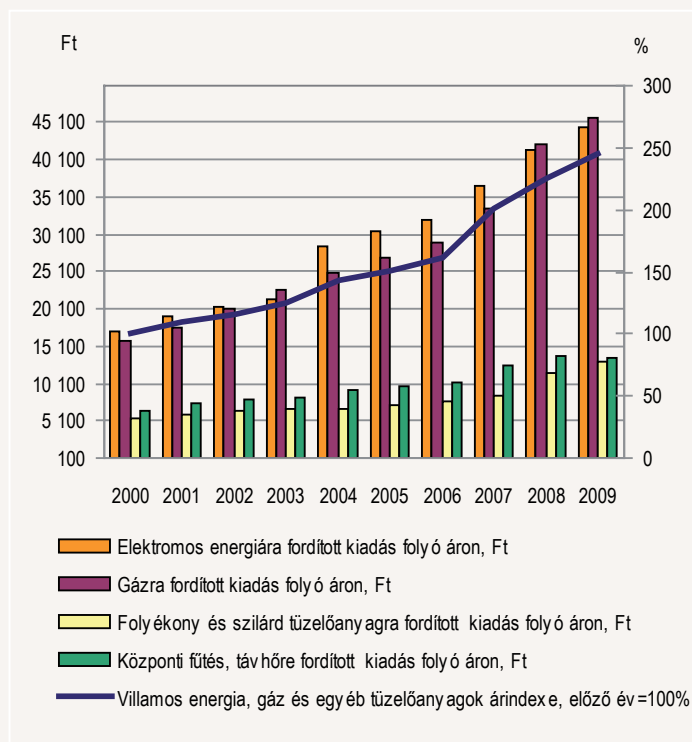
2009-ben a háztartások kiadásainak legnagyobb szeletét a „lakásfenntartás, háztartási energia” főcsoport jelentette. Az erre fordított kiadások összehasonlító áron 18%-kal haladták meg a 2000. évit. A volumennövekedés 2008-ig szinte folyamatos volt, 2009-ben viszont az előző évhez képest már 2%-ot meghaladóan csökkent. Ezen belül a rugalmatlan villamosenergia-, gáz- és egyéb tüzelőanyagkiadás a 2008. évi 6%-os reálérték-növekedést követően 2009-ben már stagnált. Ennek oka egyrészt az olcsóbb szilárd tüzelőanyagok részesedésének az energiakiadásokon belüli folyamatos növekedése, valamint az emelkedő energiaárak miatti

fogyasztás-visszafogás, illetve az alternatív energiaforrások használatának terjedése volt. A háztartások alkalmazkodását mutatja az a tény is, hogy a nagyobb jövedelemrugalmasságú karbantartási és javítási munkákat jórészt elhalasztották, így az ilyen típusú kiadások 2009-ben jelentősen visszaestek.

A főcsoport egy főre jutó kiadásai a közép-magyarországi régióban voltak a legmagasabbak (216 ezer Ft), ahol az országos átlagnál 22%-kal fordítottak többet lakásfenntartásra a háztartások, míg a legalacsonyabb értéket az Észak-Alföldön mértük (149 ezer Ft), ahol az átlagnál 16%-kal költöttek erre kevesebbet. Az eltérés abból fakadt, hogy bár a háztartási energiára fordított kiadások országosan közel kiegyenlítettnek mondhatók, de például a szolgáltatási kiadásokon a szegényebb régiókban élők már kénytelenek voltak spórolni. Így a lakáskarbantartási és -javítási szolgáltatások az észak-alföldi régióban az országos átlag alig 67%-kát tették csak ki, és az átlagosnak csak közel felét fizették a dél-alföldiek építményadóra, közös költségre, valamint egyéb lakásszolgáltatásra.

1. ábra

A háztartások energiakiadásainak alakulása, 2000–2009

2009-ben a háztartások élelmiszer-kiadásának egy főre eső összege 158 ezer Ft-ot tett ki, ami az előző évhez viszonyítva reálértéken 5,5%, 2000-hez képest pedig 17,4%-os visszaesést jelentett. A csökkenés oka sokrétű. Elsősorban a válság következményének is tekinthető, hiszen a háztartások legkönnyebben az élelmiszeren tudnak spórolni, másrészt viszont felerősödően vannak olyan attitűdök, tendenciák, amik kihatással vannak a háztartásban fogyasztott élelmiszer-kiadások nagyságának alakulására.

Ezek egyrészt a megváltozott életmód miatt a saját termelésből származó fogyasztás folyamatos és nagymérvű visszaeséséből, ezen túlmenően pedig a házon kívüli – étteremben, gyorsétteremben stb. elfogyasztott – étkezések felértékelődő szerepéből adódtak, melyek önmagukban és külön-külön is redukálták a háztartásban fogyasztott élelmiszereket mind mennyiségben, mind értékben:

- a háztartásban fogyasztott élelmiszereken belül a saját termelésű fogyasztás aránya a 2000. évi 20,8%-ról 2008-ra 9,9%-ra csökkent, 2009-ben viszont a válság következtében az előző évhez képest már 2,4%-os volumennövekedés mutatkozott, mert a háztartások egy része fogyasztási szintjük fenntartása érdekében ismét a kiskertekben kezdte megtermelni a piaci árnál olcsóbban előállítható élelmiszereket,
- a kereskedelmi vendéglátás keretei közötti étkezés reálérték-növekedése 2000-tól 2008-ig tartott (249,3%), ekkor azonban a válság e terület forgalmát is visszavetette: a háztartások 2009-ben szabadon elkölthető jövedelmük zsugorodása miatt az előző évhez képest már negyedével kevesebbet költöttek vendéglői étkezésre.

2. tábla

A háztartásban fogyasztott élelmiszerek mennyiségének alakulása, 2000–2009

(kg/fő/év)

Megnevezés	2000	2005	2008	2009
Húsfélék	56,9	58,5	55,1	53,2
Tojás, db	180	175	146	148
Tej, liter	67,6	60,5	53,8	53,5
Tejkonzerv, tejpor, sajt, túró	8,0	5,7	5,7	5,5
Olaj és zsiradék	20,0	18,2	17,1	17,1
Kenyér és cereáliák	102,2	92,4	86,4	83,0
Burgonya	42,9	36,9	31	30,0
Cukor	17,4	14,5	13,8	13,9
Zöldség	61,2	57,9	52,3	51,6
Gyümölcs	60,1	45,1	42,0	42,2

A háztartásban fogyasztott élelmiszerek lassú csökkenése a mennyiségi adatokban is tapasztalható. Ezen belül a vizsgált időszak alatt az egyik legnagyobb mérvű visszaesést a gyümölcs és a tej fogyasztásánál regisztráltuk. 2009-ben 18 kg-mal kevesebb gyümölcs, 14 literrel kevesebb tej jutott egy főre 2000-hez képest. A tejfogyasztás visszaesésében elsősorban a fogyasztói szokások változása áll, főként az üdítőitalok, valamint az ásványvízfogyasztás elterjedése, melyek helyettesítő termékként funkcionálnak.

Az egy főre jutó élelmiszere fordított kiadások a fiatalabb háztartásfőjű háztartásokban a legalacsonyabbak, és a korcsoporti tagozódás szerint fokozatosan emelkedik. Legtöbbet a 60 év felettiak költenek háztartásban fogyasztott élelmiszere, ami azzal magyarázható, hogy az idősebbek gyakrabban látják vendégül gyermekeiket, unokáikat, így a fiatalabb generáció fogyasztása mint szociális transzfer az idősebbek kiadási tételei közt jelent meg.

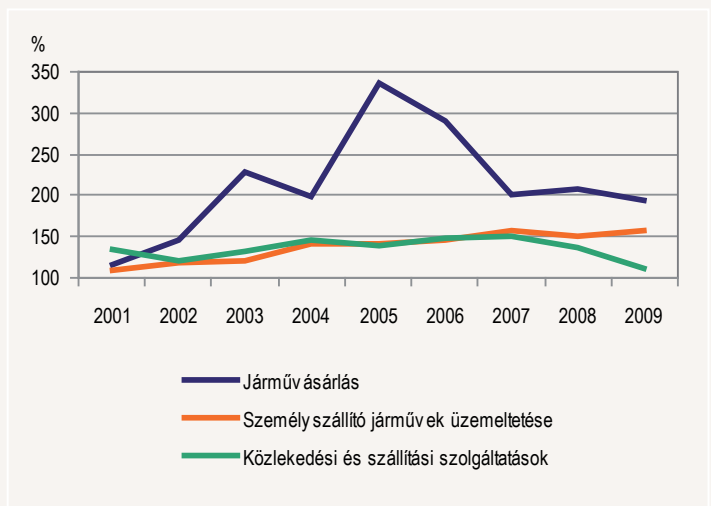
A „közlekedési és szállítási” főcsoport részaránya az élelmiszer- és a lakásfenntartási kiadások mellett a lakosság harmadik legnagyobb kiadási tétele. A gépjárműre fordított kiadások dinamikája 2006-ban – a jövedelmek reálértékének csökkenésével párhuzamosan – megtört. 2009-re a háztartások és a bankok hitelezési gyakorlata is óvatosabbá vált, így a gépjárművásárlásra fordított összegek az előző évhez képest 7,1%-kal estek vissza, ugyanakkor a gépjárművek száma az évtized eleji dinamikus növe-

kedésnek köszönhetően a 2000. évi 100 háztartásra jutó 39 darabbal szemben 2009-ben 55 darabra emelkedett.

A közlekedési és szállítási szolgáltatásokra fordított kiadások az utóbbi években reálértéken folyamatosan csökkentek, 2009-ben 2008-hoz viszonyítva 19%-kal. A szállítási szolgáltatásokon belül (109,1%-os árindex mellett) reálértéken leginkább (24%-kal) a kombinált személyszállításra fordított kiadások estek vissza.

2. ábra

A közlekedés és szállítási kiadások (COICOP 07) volumenindexei, 2000. év=100%

A háztartások ruházkodási kiadásai az elmúlt években folyamatosan csökkentek, 2009-ben reálértéken 1,7%-kal költöttek erre kevesebbet, mint az előző évben. A főcsoporton belül a cipőre fordított összegek szinte stagnáltak, viszont a ruházkodási kiadások forgalma nagyobb mértékben esett, ami a használatruha-kereskedelem, a turkálók reneszánszát is előrevetíti. Lakberendezésre, lakásfelszerelésre, rendszeres lakáskarbantartásra a válság miatt egyre kevesebbet költöttünk – 2009-ben összességében 5,3%-ot. Ezen belül is a barkács- és a kerti szerszámok, eszközök (16,5%), valamint a bútorok és lakberendezési cikkek, szőnyegek és más padlóburkoló anyagok (6,5%) forgalma esett vissza leginkább. Háztartásvitelünket is megváltoztatta a válság, nem veszünk csak minimális – főleg a lakáskarbantartással összefüggő – szolgáltatást igénybe, a mosó- és tisztítószert, tisztítóeszköz-forgalom is csökkent. 2009-ben e termék- és szolgáltatáscsoportra fordított kiadások 8,4%-kal estek vissza reálértéken az előző évhez képest.

A lakosság tartós fogyasztási cikkekkel való ellátottsága

Az 1990-es években jelentősen nőtt a háztartások tartós fogyasztási cikkek-állománya, nyugat-európai fogyasztási minta terjedt el, aminek következtében a hagyományos háztartási gépeket, berendezéseket egyre korszerűbbek váltották fel. 2009-ben a háztartások 98,1%-ában volt televízió, a családok 7,9%-ában már plazma, vagy LCD. A számítógépek száma ugrásszerűen nőtt: 2009-re a háztartások 46,8%-a rendelkezett személyi számítógéppel, 12,8%-uk pedig lappal. A mobiltelefon-ellátottság rohamosan növekszik, 2009-ben a háztartások 85,7%-ában volt legalább egy készülék. Személygépkocsival a háztartásoknak 48,8%-a rendelkezett 2009-ben.

Tartós fogyasztási cikkek állománya, 2000–2009

3. tábla

(100 háztartásra jutó darab)

Megnevezés	2000	2005	2008	2009
Automata, félautomata mosógép	59	74	83	83
Mikrohullámú sütő	49	75	85	86
Fagyasztógép	58	55	51	50
Kombinált hűtő-, fagyasztószeletrény	20	33	39	40
Színes televízió	110	140	151	159
Személyi számítógép	14	37	60	65
Személygépkocsi	39	53	55	55
Mobiltelefon	27	140	174	176

A szórakoztatóelektronikai cikkek elterjedtségére leginkább az hatott, hogy a háztartásban neveltek-e gyermeket, vagy sem, mivel a háztartások anyagi lehetőségeiket meghaladó mértékben igyekeztek gyermekeik szükségleteit figyelembe venni, valamint az a tény, hogy a gyermektelenek között jelentős arányt képviselnek a nyugdíjasok, ahol ezen termékek esetén gyakran az igények hiányoznak. Így a gyermektelenekkel szemben többek között a gyermekek birtokoltak nagyobb arányban asztali számítógépet

(ami gyakran az iskolai oktatásban alapkövetelmény), DVD-t és CD-lejátszót, és háztartásaikban 17,6 százalékponttal többen volt megtalálható a személygépkocsi is.

4. tábla

Egyes tartós fogyasztási cikkek előfordulási gyakorisága, 2009

(%)

Megnevezés	Gyer- mek nélküli háztar- tások	Gyermekek háztartások				Össze- sen
		1	2	3–X	együtt	
		gyermekkel				
CD-lejátszó	28,9	46,3	52,4	46,5	48,4	35,3
Digitális kamera	3,2	4,6	10,1	5,9	6,7	4,4
Digitális fény- képezőgép	22,5	41,9	47,6	29,3	42,2	28,9
DVD	38,6	68,4	77,3	71,4	71,9	49,5
Asztali számítógép	35,1	70,9	74,0	62,4	70,8	46,8
Mobiltelefon	80,3	96,8	96,9	95,2	96,6	85,7
Személygép- kocsi	43,0	61,1	64,2	48,1	58,9	47,5

További információk, adatok (linkek):

[Módszertan](#)
[Táblázatok](#)

Elérhetőségek

Beatrix.Menczo@ksh.hu

Telefon: (+36-1) 345-6165

[Információs szolgálat](#)

Telefon: (+36-1) 345-6789

www.ksh.hu